Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MACIEJA SZPUNARJA,
predstavljeni 14. januarja 2016 [1]

Združeni zadevi C-381/14 in C-385/14

Jorge Sales Sinués
proti
Caixabank SA
in
Youssouf Drame Ba
proti
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc S.A.)

(Predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ju je vložilo Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (gospodarsko sodišče št. 9 v Barceloni, Španija))

„Direktiva 93/13/EGS — Pogodbe, sklenjene s potrošniki — Pogodba o hipotekarnem posojilu — Nedovoljeni pogoji — Tožba za ugotovitev ničnosti pogoja — Združenje za varstvo potrošnikov — Skupinska opustitvena tožba — Začasna ustavitev posamičnega postopka — Načeli enakovrednosti in učinkovitosti“

I – **Uvod**

1. Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (gospodarsko sodišče št. 9 v Barceloni, Španija) v teh zadevah dvomi o združljivosti španske zakonodaje v zvezi s predhodnostjo v civilnih postopkih s členom 7 Direktive 93/13/EGS [2] in posledično glede združljivosti z istim členom začasne ustavitve posamičnih postopkov v zvezi s tožbami, do sprejetja dokončne odločbe, s katero se konča skupinski postopek, ki ga je začelo združenje potrošnikov in uporabnikov.

2. Predloga za sprejetje predhodne odločbe sta bila vložena v okviru sporov med dvema potrošnikoma in dvema bančnima ustanovama v zvezi s posamičnima tožbama za ugotovitev ničnosti pogojev o minimalni obrestni meri v pogodbah o hipotekarnem kreditu.

3. V teh zadevah ima Sodišče med drugim možnost, da pojasni svojo sodno prakso v zvezi z naravo posamičnih tožb in skupinskih tožb ter njihovim razmerjem.

1 — Jezik izvirnika: francoščina.

2 — Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288).

II – **Pravni okvir**

A – *Pravo Unije*

4. Člen 3(1) Direktive 93/13 določa:

„Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.“

5. Člen 4(1) te direktive določa:

„[…] je treba nedovoljenost pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.“

6. Člen 6(1) navedene direktive določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev.“

7. Člen 7(1) in (2) Direktive 93/13 določa:

„1. Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.

2. Sredstva, navedena v odstavku 1, vključujejo predpise, na podlagi katerih lahko osebe ali organizacije, ki imajo po nacionalnem pravu pravni interes pri zaščiti potrošnikov, ukrepajo v skladu z zadevnim nacionalnim pravom na sodiščih ali pri pristojnih upravnih organih, da odločijo, ali so pogodbeni pogoji, sestavljeni za splošno rabo, nedovoljeni, tako da lahko uporabijo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe takih pogojev.

[…]“.

B – *Špansko pravo*

8. Člen 13 zakona o pravdnem postopku (Ley de enjuiciamiento) z dne 7. januarja 2000 (BOE št. 7 z dne 8. januarja 2000, str. 575; v nadaljevanju: zakon o pravdnem postopku) določa:

„1. Med postopkom se lahko dopusti intervenirati kot tožeča ali tožena stranka vsakomur, ki izkaže neposreden in legitimen interes za izid pravde.

Zlasti lahko kateri koli potrošnik ali uporabnik intervenira v postopkih, ki so jih sprožili subjekti, z zakonom priznani za varstvo interesov potrošnikov in uporabnikov.

2. Prošnja za intervencijo ne prekine poteka postopka. Sodišče s sklepom po zaslišanju navzočih strank odloči v roku desetih dni.

3. Če se dopusti intervencija, procesnih dejanj ni mogoče vrniti v prejšnje stanje, ampak se intervenientka glede vseh učinkov šteje za stranko v postopku in lahko zagovarja predloge, ki jih je oblikoval njen sospornik, ali – če ima za to procesno priložnost – svoje predloge, čeprav se njen sospornik odpove zahtevku, prizna tožbo, umakne zahtevek ali se iz katerega koli drugega razloga umakne iz postopka.

Intervenientki se dopustijo tudi trditve, potrebne za njeno obrambo, če jih ni mogla podati v fazah postopka pred njeno pripustitvijo. Te trditve sodni tajnik vsekakor posreduje preostalim strankam v roku petih dni.

Poleg tega lahko intervenientka uporabi pravna sredstva zoper odločbe, za katere meni, da kršijo njen interes, čeprav se njen sospornik z njimi strinja.“

9. Člen 15 zakonika o pravdnem postopku določa:

„1. V postopkih, ki jih začnejo združenja ali subjekti, ustanovljeni za varstvo pravic in interesov potrošnikov in uporabnikov, ali skupine zadevnih oseb, se k udeležbi v postopku pozovejo tisti, ki izpolnjujejo pogoj oškodovanca, ker so bili potrošniki proizvoda ali uporabniki storitve, zaradi katere se je začel postopek, da bi uveljavili svojo pravico ali posamični interes. Ta poziv opravi sodni tajnik z objavo dopustitve tožbe v medijih, razširjenih na teritorialnem območju, na katerem je bila izražena kršitev teh pravic ali interesov.

[…]

3. Kadar gre za postopek, v katerem škodni dogodek povzroči škodo več nedoločenim ali težko določljivim osebam, poziv prekine potek postopka za obdobje, ki ne presega dveh mesecev in ki ga sodni tajnik določi v vsakem posameznem primeru, ob upoštevanju okoliščin ali zapletenosti dejanskega stanja in težav pri določitvi in ugotavljanju kraja oškodovancev. Postopek se nadaljuje z intervencijo vseh tistih potrošnikov, ki so se odzvali na poziv, pri čemer se ne dopusti poznejša osebna navzočnost potrošnikov ali uporabnikov, ne glede na to, da ti lahko uveljavljajo svoje pravice ali interese v skladu z določbami členov 221 in 519 tega zakona.

4. Zgornje določbe se ne uporabljajo za postopke, začete z vložitvijo opustitvene tožbe, katere predmet je obramba razpršenih skupinskih interesov potrošnikov in uporabnikov.“

10. Člen 43 zakona o pravdnem postopku določa:

„[K]adar je treba za rešitev predmeta spora nujno rešiti vprašanje, ki je glavno vprašanje drugega postopka, ki poteka pred istim ali drugim sodiščem, lahko to sodišče – če ni mogoča združitev zadev – na prošnjo obeh ali ene od strank, po opredelitvi nasprotne stranke, s sklepom odredi prekinitev procesnih dejanj v fazi, v kateri so, do konca postopka, katerega predmet je predhodno vprašanje.“

11. Kar zadeva učinke sodb, izdanih v okviru postopkov, ki so jih začela združenja potrošnikov ali uporabnikov, člen 221 zakona o pravdnem postopku določa:

„1. Brez poseganja v določbe prejšnjih členov za sodbe, izdane na podlagi tožb, ki jih vložijo združenja potrošnikov ali uporabnikov, ki imajo legitimacijo iz člena 11 tega zakona, veljajo ta pravila:

1a. Če je bila predlagana naložitev denarne kazni, storitev, opustitev ali izročitev določene ali nedoločene stvari, se v ugodilni sodbi posamično določi potrošnike in uporabnike, ki jih je treba v skladu z zakoni o njihovem varstvu šteti za upravičence iz sodbe.

Kadar posamična določitev ni mogoča, se s sodbo določijo podatki, značilnosti in zahteve, potrebni za to, da je mogoče zahtevati plačilo in po potrebi izvršbo ali – če jo zahteva tožeče združenje – intervencijo pri tem.

2a. Če se ugotovi, da neka dejavnost ali ravnanje kot predpostavka za obsodbo ali kot glavna ali edina sodba ni zakonita ali ni v skladu z zakonom, se v sodbi ugotovi, ali mora v skladu z zakonodajo na področju varstva potrošnikov in uporabnikov ugotovitev imeti procesne učinke, ki niso omejeni na tiste, ki so bili stranke v ustreznem postopku.

3a. Če so bili neki potrošniki ali uporabniki osebno navzoči, mora biti v sodbi izrecno odločeno o njihovih predlogih.

2. V sodbah, s katerimi je ugodeno opustitveni tožbi za zaščito skupnih interesov in nedoločnih interesov potrošnikov in uporabnikov, lahko sodišče – če meni, da je to primerno, in v breme tožene stranke – sklene objaviti sodbo v celoti ali njen del ali, če so učinki kršitve lahko dolgotrajni, popravek sodbe.“

12. Člen 222 zakona o pravdnem postopku določa:

„1. Pravnomočnost dokončnih ugodilnih ali zavrnilnih sodb v skladu z zakonom izključuje poznejši postopek, katerega predmet je enak predmetu iz postopka, v katerem je bila izdana ta sodba.

2. Pravnomočnost se nanaša na tožbene zahtevke in zahtevke iz nasprotne tožbe ter na točke, na katere je napoteno v odstavkih 1 in 2 člena 408 tega zakona.

Kar zadeva podlago za zadevne zahtevke, za nova in drugačna dejstva štejejo dejstva, ki so bila predložena po koncu roka za predložitev razlogov v postopku, v katerem so bila navedena.

3. Pravnomočnost zadeva stranke v postopku, v katerem je razglašena, njihove dediče in pravne naslednike ter subjekte, ki so, ne da bi bili stranke v postopku, imetniki pravic, ki so podlaga za legitimacijo strank v skladu z določbo člena 11 tega zakona.

[…]

4. Odločitev v dokončni sodbi, ki je postala pravnomočna in s katero je končan postopek, zavezuje sodišče, pred katerim poteka poznejši postopek, kadar je iz tistega postopka razviden logičen precedens glede njegovega predmeta, če so stranke v obeh postopkih iste ali da se pravnomočnost razširi nanje na podlagi zakonske določbe.“

13. Člen 519 zakona o pravdnem postopku določa:

„Kadar v sodbah, ki vsebujejo obsodbo v smislu prvega pravila člena 221, niso bili določeni posamični potrošniki ali uporabniki, upravičenci iz sodbe, sodišče, pristojno za izvršbo, na prošnjo ene ali več zainteresiranih oseb in ob zaslišanju obsojenca sprejme sklep, v katerem odloči, ali na podlagi podatkov, značilnosti in zahtev, ugotovljenih v sodbi, vlagatelje prošenj prizna za upravičence iz sodbe. Na podlagi tega sklepa lahko osebe, ki so bile priznane kot take, zahtevajo izvršbo. Državno tožilstvo lahko zahteva izvršbo sodbe v korist zadevnih potrošnikov in uporabnikov.“

III – **Dejansko stanje v sporu o glavni stvari, vprašanja za predhodno odločanje in postopek pred Sodiščem**

14. J. Salés Sinués in Y. Drame Ba sta 20. oktobra oziroma 7. februarja 2005 vsak zase sklenila pogodbo o obnovitvi hipotekarnega posojila oziroma pogodbo o hipotekarnem posojilu z bančnima ustanovama Caixabank (v nadaljevanju: Caixabank), SA in Catalunya Caixa, SA (Catalunya Banc SA) (v nadaljevanju: Catalunya Caixa). Ti pogodbi sta bili sklenjeni po nominalnih obrestnih merah za skupna zneska 78.132 EUR oziroma 209.000 EUR, v njih pa je bila pod imenom „pogoj o minimalni obrestni meri“ določena omejitev spremembe nominalne obrestne mere, veljavne za naslednje letne obnovitve, ki je bila določena na 2,85 % oziroma 3,75 %. V teh pogodbah je bila določena tudi najvišja omejitev ali zgornja meja te obrestne mere, ki je bila določena na 12 %.

15. Navedeni pogodbi sta poleg tega vključevali pogoj, v skladu s katerim se je fiksna nominalna obrestna mera uporabljala od njune sklenitve do 1. oktobra 2006 oziroma do 31. avgusta 2005. Od naslednjega dne po teh datumih, do končnega odplačila posojil, se je uporabljala spremenljiva nominalna obrestna mera na podlagi referenčne obrestne mere, to je Euribor, s pribitkom + 0,60 % oziroma + 0,50 %.

16. J. Salés Sinués in Y. Drame Ba sta 10. oktobra oziroma 25. oktobra 2013 vsak zase vložila posamično tožbo za ugotovitev ničnosti pogojev o minimalni obrestni meri v njunih pogodbah o hipotekarnem posojilu. Tožeči stranki v zadevah v glavni stvari v svojih tožbah trdita, da sta jima, kar zadeva splošne pogoje pogodb, bančni ustanovi pogoja o minimalni obrestni meri določili enostransko brez kakršnega koli pogajanja. Zato predložitvenemu sodišču predlagata, naj po eni strani ugotovi ničnost teh pogojev zaradi nepreglednosti in neravnotežja, ki je nastalo v njuno škodo, in po drugi odredi povrnitev zneskov, ki sta jih ti bančni ustanovi neupravičeno prejeli na podlagi navedenih pogojev.

17. Pred tožbama tožečih strank je združenje potrošnikov in uporabnikov Adicae (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros) [3] 11. novembra 2010 pri Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madrid (gospodarsko sodišče št. 11 v Madridu, Španija) vložilo skupinsko tožbo proti 72 bančnim ustanovam, med katerimi sta bili Caixabank in Catalunya Caixa. [4] Namen te tožbe je bila opustitev uporabe pogojev o minimalni obrestni meri, ker naj bi bili nedovoljeni.

18. Toženi stranki v sporih o glavni stvari sta na podlagi členov 11(4), 43 in 222 zakona o pravdnem postopku vložili predhodni ugovor in predlagali začasno ustavitev posamičnih postopkov v zvezi z njima, dokler ne bo izdana dokončna odločba, s katero bo končan skupinski postopek.

19. Tožeči stranki v sporih o glavni stvari sta nasprotovali temu ugovoru, pri čemer sta se sklicevali na svojo pravico, da se izločita iz skupinske tožbe, ki jo je vložilo združenje potrošnikov in uporabnikov, in pravico, da vložita posamično tožbo.

20. Predložitveno sodišče v okviru sporov, ki sta mu bila tako predložena, navaja, najprej, da člen 43 zakona o pravdnem postopku določa suspenzivni učinek za posamično tožbo, dokler v zvezi s skupinsko tožbo ni izdana dokončna odločba. Dodaja, da je, kadar je število zadevnih oseb težko ali celo nemogoče določiti, s členom 15(3) zakona o pravdnem postopku zadevnim osebam dovoljeno, da posamično ukrepajo pred sodiščem, samo v dveh mesecih po splošnem pozivu k udeležbi v postopku, objavljenem v družbenih medijih. Nazadnje pojasni, da naj bi individualna udeležba v postopku za varstvo skupinskih interesov, začetem na podlagi člena 11(4) zakona o pravdnem postopku, zadevnega potrošnika obvezovala, da pride pred sodišče, ki odloča o tej zadevi, in se odpove sodišču, pod katerega pristojnost spada (gospodarsko sodišče v kraju njegovega prebivališča).

3 — Združenje potrošnikov, specializirano za področje bančnih in zavarovalnih storitev.

4 — Ta skupinska tožba je bila na zahtevo sodišča, ki mu je bila zadeva predložena, predmet javnega poziva prek medijev in združenja ADICAE.

21. Glede na navedeno ima predložitveno sodišče dvome glede združljivosti člena 43 zakona o pravdnem postopku s členom 7 Direktive 93/13 v okoliščinah, kot so te v postopku v glavni stvari. Zlasti opozarja, da postopek v zvezi s skupinsko tožbo, katere izid naj bi bil odločilen v primeru začasne ustavitve zadev v glavni stvari, na datum predlogov za sprejetje predhodne odločbe traja že štiri leta, da datum razglasitve sodbe še ni bil določen in da več bančnih ustanov še vedno ni predložilo odgovorov na tožbo.

22. V teh okoliščinah je Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (gospodarsko sodišče št. 9 v Barceloni) z odločbama z dne 27. junija 2014, ki sta v sodno tajništvo Sodišča prispeli 11. (C-381/14) oziroma 13. avgusta 2014 (C-385/14), prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali je mogoče šteti [, da španski pravni red določa] učinkovito sredstvo ali mehanizem v skladu s členom 7(1) Direktive 93/13?

2. V kolikšni meri pomeni ta suspenzivni učinek oviro za potrošnika in s tem kršitev člena 7(1) navedene direktive ob uveljavljanju ničnosti teh nepoštenih pogojev, vključenih v njegovo pogodbo?

3. Ali to, da se potrošnik ne more izločiti iz skupinske tožbe, pomeni kršitev člena 7(3) Direktive 93/13?

4. Ali je suspenzivni učinek iz člena 43 [zakona o pravdnem postopku] v skladu s členom 7 Direktive 93/13, ker je treba razumeti, da so pravice potrošnika povsem varovane s to skupinsko tožbo in ker španski zakonodajalec že pozna druge procesne mehanizme, ki so za varstvo njegovih pravic enako učinkoviti v smislu navedene določbe Skupnosti, in z načelom pravne varnosti?“

23. Zadevi C-381/14 in C-385/14 sta bili s sklepom predsednika Sodišča z dne 9. septembra 2014 združeni za pisni in ustni postopek ter izdajo sodbe. Pisna stališča so predložili J. Salés Sinués, Catalunya Caixa, španska vlada in Evropska komisija. J. Salés Sinués, Caixabank, Catalunya Caixa, španska vlada in Komisija so podali ustne navedbe na obravnavi 30. septembra 2015.

IV – **Analiza vprašanj za predhodno odločanje**

24. Vprašanja za predhodno odločanje, ki jih je postavilo predložitveno sodišče, se nanašajo na razlago Direktive 93/13 v okviru dveh pogodb o hipotekarnem posojilu, ki vsebujeta pogoj o minimalni obrestni meri. S takim pogojem je za spremenljive obrestne mere določen najnižji prag, pod kateri uradne obrestne mere za potrošnike ne smejo pasti.

25. Ti zadevi spadata v zapleten pravni okvir, pa tudi v okvir, v katerem številna merila razlage niso poenotena med različnimi nacionalnimi sodišči. Zato se mi zdi nujno, da najprej na podlagi informacij iz spisov, ki so na voljo Sodišču, opozorim na bistvene elemente zadevne procesne zakonodaje, preden se lotim preučitve vprašanj za predhodno odločanje.

A – *Uvodne opombe*

26. Predložitveno sodišče, J. Salés Sinués in španska vlada ter Komisija so se sklicevali na področje uporabe zadevne zakonodaje, zlasti člena 43 zakona o pravdnem postopku, ki je sicer v središču težave, o kateri odločata predložitveno sodišče in Sodišče.

1. Predhodni ugovor

27. Predložitveno sodišče navaja, da v španskem procesnem pravu dveh sodnih postopkov med istima strankama ter z istovetnostjo predmeta in podlage ni mogoče začeti niti sočasno niti zaporedoma zaradi tveganja, da bi bili izdani protislovni odločbi. Zato so v njem določeni trije različni mehanizmi za preprečitev takega tveganja, in sicer institut materialne pravnomočnosti,[5] litispendenca[6] in predhodnost v civilnih postopkih.

28. Prav ta zadnji procesni mehanizem, določen v členu 43 zakona o pravdnem postopku, pomeni glavno težavo, ki jo navaja predložitveno sodišče. Ta člen se nanaša na položaje, v katerih je treba za odločitev o predmetu spora, ki teče pred sodiščem civilnega prava, „rešiti vprašanje, ki je glavno vprašanje drugega postopka, ki poteka pred istim ali drugim sodiščem“ civilnega prava. V skladu s tem členom mora sodišče zadevi združiti, če je to mogoče. Nasprotno, če združitev ni mogoča, je s to določbo sodišču, ki odloča o zadevi, dovoljeno, da zadevo začasno ustavi.

29. Za to začasno ustavitev morajo biti izpolnjeni trije kumulativni pogoji, in sicer neposreden in odločilen vpliv predhodnega vprašanja na rešitev zadeve v postopku v glavni stvari, prošnja ene stranke ali obeh strank[7] in obstoj zadeve v teku, ki se nanaša na predhodno vprašanje. Vendar člen 43 zakona o pravdnem postopku določa, da sodišče *lahko odredi* začasno ustavitev zadeve. Kot izhaja iz predložitvenih odločb, se torej zdi, da je začasna ustavitev fakultativna, saj se s členom 43 sodiščem priznava polje proste presoje za odločitev, ali je taka začasna ustavitev ustrezna.[8]

2. Razhajajoči se razlaga in uporaba člena 43 zakona o pravdnem postopku, podani od nacionalnih sodišč

30. Kot izhaja iz listin v spisih, ki so na voljo Sodišču, je zato, ker nacionalna sodišča različno razlagajo in uporabljajo člen 43 zakona o pravdnem postopku v okviru skupinskega opustitvenega postopka, ki ga je začelo združenje Adicae, analiza vprašanj za predhodno odločanje še bolj zapletena, ne da bi bilo to vprašanje rešeno v kasacijskem postopku na nacionalni ravni.

31. Po eni strani se zdi, da nekatera sodišča menijo, da na podlagi člena 43 zakona o pravdnem postopku obstaja predhodnost v civilnih postopkih, in odredijo začasno ustavitev prvih postopkov do dokončne sodbe v zvezi z drugimi, pri čemer se oprejo na povezanost predmeta posamičnih tožb in predmeta skupinskih tožb.[9]

5 — Po mnenju predložitvenega sodišča materialna pravnomočnost, določena v členu 222 zakona o pravdnem postopku, obstaja, kadar je bila v predhodnem sodnem postopku izdana dokončna ugodilna ali zavrnilna sodba, tako da ni mogoče začeti drugega poznejšega postopka z istim predmetom, isto podlago in istimi strankami.

6 — Predložitveno sodišče pojasni, da litispendenca obstaja, kadar je predmet poznejšega postopka enak predmetu, zaradi katerega se je začel predhodni postopek, ki je v teku. Tako je treba ob upoštevanju tveganja, da bi bilo o istem predmetu odločeno s protislovnima odločbama, ta drugi postopek izbrisati.

7 — Glej v tem smislu sodbo Tribunal Supremo (civilni senat) z dne 3. septembra 2013 (št. 527/2013).

8 — Predložitveno sodišče navaja, da „je v fazi postopka, v kateri mora odločiti o začasni ustavitvi zadeve oziroma o tem, ali se ta normalno nadaljuje do izreka sodbe“. Moj poudarek. V zvezi s členom 43 zakona o pravdnem postopku glej med drugim De la Oliva Santos, A., Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil, Thomson-Civitas, 2006, str. od 85 do 88; Montero Aroca, J., et al., Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil, 21. izdaja, Tirant lo Blanch, 2013, str. 126 in 127, in Gimeno Sendra, V., Derecho Procesal Civil 1. El proceso de declaración. Parte General, 5. izdaja, Colex, 2014, str. 215.

9 — V zvezi s tem se predložitveno sodišče sklicuje na sklep Audiencia Provincial de Barcelona (15. senat) z dne 11. junija 2013 (št. 84/2013), ki ob upoštevanju možnosti, da bo z odločitvijo, ki jo je treba sprejeti v skupinskem postopku, razglašena ničnost pogojev o minimalni obrestni meri, v skladu z določbami člena 221(1) zakona o pravdnem postopku izrecno določa, da se uporablja *ultra partes*.

32. Po drugi strani se zdi, da druga sodišča menijo, da med posamičnimi tožbami in skupinskimi tožbami obstaja položaj litispendence, ob upoštevanju istovetnosti predmeta, podlage in strank,[10] in odločijo, da se posamične zadeve izbrišejo, pri čemer se oprejo na člen 222(3) zakona o pravdnem postopku. Iz spisa izhaja, da je to stališče manjšinsko.

33. Nazadnje, nekatera sodišča menijo, da ni niti predhodnosti v civilnih postopkih niti litispendence, ker zlasti ne obstaja dejanska istovetnost niti predmeta niti strank, ker potek skupinske tožbe ni odločilen za posamične tožbe in ker, tudi če bi razglasitev ničnosti pogojev o minimalni obrestni meri v okviru skupinske tožbe lahko imela pozitiven učinek na posamične tožbe, zavrnitev prve ne bi nujno povzročila zavrnitve drugih. Tako ugotavljajo, da potrošnik ohrani procesno upravičenje za obrambo svojih interesov na sodišču, ne da bi bilo treba posamični postopek začasno ustaviti.[11]

34. Zdi se, da se španska vlada in Komisija strinjata z zadnjenavedeno razlago, saj v svojih pisnih stališčih med drugim trdita, da uporaba člena 43 zakona o pravdnem postopku ne povzroči nujno začasne ustavitve posamične tožbe.

35. Španska vlada v svojih stališčih, predstavljenih na obravnavi, dodaja, da je treba razlikovati med skupinsko tožbo za opustitev splošnih pogodbenih pogojev, ki so nedovoljeni, in posamično tožbo za ugotovitev ničnosti pogodbe o hipotekarnem posojilu z obrazložitvijo, da naj bi ta vsebovala nedovoljen pogoj. Ker se ti tožbi razlikujeta po naravi, naj bi njun predmet sovpadal le delno. Namreč, medtem ko imajo stranke v *skupinski opustitveni tožbi* možnost, da predstavijo svoja stališča, ne da bi bilo mogoče oceniti vse okoliščine obravnavanega primera (abstrakten in splošen nadzor), zlasti kar zadeva potrošnika, ki je sklenil tipsko pogodbo, mora sodišče v *posamični tožbi* upoštevati vse okoliščine, ki so obstajale na dan sklenitve pogodbe o posojilu, vključno z njihovim razvojem, vse okoliščine, ki so povezane z njeno sklenitvijo, in vse druge pogoje pogodbe ali druge pogodbe, od katere bi bila ta odvisna.[12]

36. Posledično španska vlada po eni strani trdi, da logična in sistematična razlaga španske procesne zakonodaje izključuje predhodnost v civilnih postopkih, in po drugi, da se člen 43 zakona o pravdnem postopku nanaša na prednost, ki ni samo hipotetična ali morebitna, ampak dejanska, zaradi česar se ne sme odobriti ta začasna ustavitev.

3. Težave v zvezi z učinki odločb, s katerimi je ugodeno skupinskim tožbam, za potrošnike, ki niso bili stranke v postopku

37. Španska vlada in Catalunya Caixa trdita, da člen 221 zakona o pravdnem postopku ne določa, da se učinki odločbe, s katero je bilo ugodeno skupinski tožbi, razširijo na vsakega potrošnika, katerega pogodba vsebuje splošni pogoj, ki je po naravi enak spornemu pogoju. Ta člen namreč v primeru *zavrnitve skupinske tožbe* dopušča nadaljevanje posamične tožbe, da bi lahko potrošnik predstavil posebne okoliščine svojega konkretnega primera. Po mnenju te vlade naj bi bilo to v skladu s členom 11(1) zakona o pravdnem postopku, v skladu s katerim imajo združenja potrošnikov

10 — Komisija navaja, da se zdi, da je odslej to manjšinsko stališče stališče Audiencia Provincial de Barcelona (15. senat) v njegovem sklepu z dne 9. oktobra 2014 (št. 112/2014).

11 — Glej zlasti sklep Audiencia Provincial de Huelva (3. senat) z dne 24. februarja 2014 (št. 76/2013) ter sodbi Audiencia Provincial de Orense z dne 22. maja (št. 278/2013) in z dne 22. septembra 2014 (št. 494/2013).

12 — Sodba Tribunal Supremo (civilni senat, občna seja) z dne 9. maja 2013 (št. 241/13, točke od 235 do 238).

procesno upravičenje „brez vpliva na posamično procesno upravičenje oškodovanih oseb“.[13] Po drugi strani španska vlada dodaja, da je s členom 221 zakona o pravdnem postopku določeno samo, da se učinki odločbe, *s katero je ugodeno skupinski tožbi*, lahko razširijo na osebe, ki niso bile stranke v postopku, o čemer odloči pristojno nacionalno sodišče.[14]

38. Vendar je J. Salés Sinués na obravnavi trdil, da vložitev posamične tožbe načeloma pomeni izločitev iz skupinskega postopka, torej da se potrošnik odpove učinku razširitve, ki je v členu 221(1) zakona o pravdnem postopku povezan z morebitno odločbo o ugoditvi skupinski tožbi v tem postopku. Posledično naj ne bi bilo tveganja, da bi bili v zvezi z istim zahtevkom izdani dve protislovni sodbi. Vendar pa trdi, da bi razlaga člena 43 zakona o pravdnem postopku, v skladu s katero naj bi obstajala predhodnost v civilnih postopkih in bi bila torej zadeva začasno ustavljena do dokončne odločbe o skupinski tožbi, privedla do tega, da se potrošnik ne bi mogel izločiti iz skupinske tožbe.

4. Intervencija v postopkih za varstvo skupinskih in razpršenih pravic in interesov potrošnikov

39. Predložitveno sodišče, J. Salés Sinués, španska vlada in Komisija se sklicujejo na sodbo Tribunal Supremo z dne 9. maja 2013,[15] izdano v okviru skupinske opustitvene tožbe, ki ni ta, ki jo obravnava predložitveno sodišče, vendar se prav tako nanaša na pogoj o minimalni obrestni meri. Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) je razglasilo ničnost tovrstnih pogojev, vendar ne zaradi njihove vsebine, ampak zaradi nezadostne preglednosti, to je zaradi neobstoja jasnih in preglednih informacij, danih potrošnikom v zvezi z navedenimi pogoji.[16]

40. Kar zadeva naravo tožbe, na katero se nanaša ta sodba, je Komisija v svojih pisnih stališčih trdila, da ta skupinska tožba, ker se je nanašala zgolj na opustitev in ker je torej šlo samo za zakonitost pogojev o minimalni obrestni meri, ni bila povezana s posledicami v smislu odškodnine.

41. Nasprotno je J. Salés Sinués na obravnavi navedel, da skupinska tožba, ki jo je vložilo združenje Adicae, po eni strani vključuje ugotovitveno tožbo za opustitev vključitve pogoja o minimalni obrestni meri v posojilne pogodbe, in po drugi skupinski odškodninski zahtevek za škodo, povzročeno s takim pogojem. V zvezi s tem je poudaril, da se člen 15 zakona o pravdnem postopku ne uporablja v okviru opustitvene tožbe, ampak samo v okviru skupinske odškodninske tožbe. Zato naj bi se posamična intervencija potrošnikov, ki se je zgodila v dveh mesecih po splošnem pozivu k udeležbi v skupinskem postopku, objavljenem prek družbenih omrežij, določena v členu 15(3) zakona o pravdnem postopku, nanašala ne na skupinsko opustitveno tožbo, ki jo je vložilo združenje Adicae, ampak samo na skupinsko odškodninsko tožbo.[17] Po mnenju J. Salésa Sinuésa je torej treba zamudo v postopku v obravnavani zadevi pripisati skupinski odškodninski tožbi zaradi zelo velikega števila potrošnikov, ki so nastopili kot posamične stranke.[18] Trdi, da je skupinska odškodninska tožba počasnejša kot posamična tožba.

13 — Isti člen določa, da „[b]rez vpliva na posamično procesno upravičenje oškodovanih oseb, imajo zakonito ustanovljena združenja potrošnikov in uporabnikov procesno upravičenje, da pred sodišči branijo pravice in interese svojih članov in združenja ter splošne interese potrošnikov in uporabnikov“.

14 — Moj poudarek.

15 — Sodba Tribunal Supremo (civilni senat, občna seja) z dne 9. maja 2013 (št. 241/13). Tribunal Supremo je v tej sodbi omejilo retroaktivnost razglasitve ničnosti, tako da učinkuje *ex nunc*, se pravi ne od datuma sklenitve posojilne pogodbe (*ex tunc*), ampak šele od 9. maja 2013, datuma razglasitve zadevne sodne. Ta omejitev je bila potrjena v sodbi istega sodišča z dne 25. marca 2015 (št. 139/2015). Poleg tega je bila ta omejitev učinkov nedavno predmet predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo špansko sodišče v še nerešeni zadevi Gutierrez Naranjo (C-154/15).

16 — Iz pisnih stališč, ki jih je predložil J. Salés Sinués, izhaja, da morajo finančne ustanove potrošnika obvestiti o pogoju o minimalni obrestni meri, ker je ta pogoj del cene posojilne pogodbe, da bi bil potrošnik povsem seznanjen z njegovim obstojem in njegovim vplivom na dejansko ceno posojila ob podpisu pogodbe.

17 — Tožeča stranka je navajala člen 15(4) zakona o pravdnem postopku, v skladu s katerim se „[z]gornje določbe […] ne uporabljajo za postopke, začete z vložitvijo opustitvene tožbe, katere predmet je obramba razpršenih skupinskih interesov potrošnikov in uporabnikov“.

18 — Catalunya Caixa je na obravnavi trdila, da je počasnost skupinskega postopka med drugim povezana z velikim številom potrošnikov (9000), ki so v tej zadevi nastopili kot posamične stranke.

42. Iz navedenega po mojem mnenju sledi, da je treba vprašanja za predhodno odločanje preučiti v tem okviru, s pridržkom, da predložitveno sodišče opravi preverjanje.

B – *Vprašanja za predhodno odločanje*

43. Uvodoma je treba opozoriti, da je v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem naloga Sodišča dati nacionalnemu sodišču koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. V ta namen mora Sodišče po potrebi preoblikovati predložena vprašanja.[19] Pri tem lahko Sodišče iz vseh elementov, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, in zlasti iz obrazložitve predložitvene odločbe, ob upoštevanju predmeta spora o glavni stvari izbere pravila in načela prava Unije, ki jih je treba razložiti.[20]

44. V obravnavani zadevi menim, da Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (gospodarsko sodišče št. 9 v Barceloni) Sodišču dejansko predlaga, naj razloži načeli enakovrednosti in učinkovitosti v okviru izvajanja člena 7 Direktive 93/13, da bi tako lahko presodilo, ali se z zadevno procesno zakonodajo spoštuje pravo Unije.

45. V teh okoliščinah je treba vprašanja za predhodno odločanje razumeti tako, da se z njimi v bistvu sprašuje, ali je treba glede na načeli enakovrednosti in učinkovitosti člen 7 Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni procesni zakonodaji, kot je ta v zadevi v glavni stvari, ki zaradi predhodnosti v civilnih postopkih omogoča začasno ustavitev posamične tožbe, vložene vzporedno s skupinsko opustitveno tožbo, do izdaje dokončne odločbe, s katero je končan skupinski postopek, ne da bi se lahko zadevni potrošnik izločil iz skupinske tožbe.

1. Merila za presojo nedovoljenosti pogodbenih pogojev v okviru Direktive 93/13 in sodne prakse

a) Tožbe posamičnega potrošnika in skupinske opustitvene tožbe

46. Najprej se mi zdi pomembno opozoriti, da sistem varstva, ki se izvaja z Direktivo 93/13, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju tako glede pogajalske sposobnosti kot ravni obveščenosti, zaradi česar pristopi k pogojem, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik, ne da bi lahko vplival na njihovo vsebino.[21]

47. Zakonodajalec Unije je, da bi zagotovil varstvo, na katero se nanaša Direktiva 93/13, uvedel merila za presojo nedovoljenosti pogodbenih pogojev, s katerimi se med drugim zahteva analiza konkretnih okoliščin vsake zadeve.[22] V zvezi s tem je treba v skladu s členom 3 Direktive 93/13 ugotoviti, ali sta se stranki o zadevnem pogodbenem pogoju dogovorili posamično ali ne in, torej, ali je bil ta pogoj sestavljen vnaprej, ne da bi lahko potrošnik vplival na njegovo vsebino, zlasti v okviru vnaprej oblikovane tipske pogodbe. Poleg tega člen 4(1) navedene direktive določa, da je treba nedovoljenost pogodbenega pogoja presojati ob upoštevanju „vse[h] okoliščin, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe“ in „vse[h] drug[ih] pogoje[v] te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen“.

19 — Glej zlasti sodbe Krüger (C-334/95, EU:C:1997:378, točki 22 in 23), Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, točka 57) in Biovet (C-306/14, EU:C:2015:689, točka 17).

20 — Glej v tem smislu zlasti sodbe Redmond (83/78, EU:C:1978:214, točka 26), Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, točka 58) in Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, točka 42).

21 — Glej sodbe Océano Grupo Editorial in Salvat Editores (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, točka 25), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, točka 25), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, točka 29), Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, točka 22), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, točka 33), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točka 44) in Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, točka 32).

22 — V skladu z uvodno izjavo 15 Direktive 93/13 „[…] je treba na splošno določiti merila za oceno nedovoljenosti pogodbenih pogojev“.

48. Kar na prvem mestu zadeva *tožbe posamičnega potrošnika*, kot sta tožbi v zadevah v glavni stvari, je Sodišče razsodilo, da glede na zgoraj navedeni položaj podrejenosti „člen 6(1) Direktive državam članicam nalaga, da določijo, da nepošteni pogoji, ‚kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika'. Kot izhaja iz sodne prakse, gre za zavezujočo določbo, katere namen je formalno ravnotežje med pravicami in obveznostmi sopogodbenikov, določeno s pogodbo, nadomestiti z dejanskim ravnotežjem, tako da se med sopogodbeniki spet vzpostavi enakost". [23]

49. Zdi se mi pomembno opozoriti, da so s členoma 3 in 6 Direktive 93/13 potrošnikom podeljene subjektivne pravice, ki jih morajo nacionalna sodišča varovati, tudi po uradni dolžnosti.

50. Kar na drugem mestu zadeva *skupinske opustitvene tožbe*, kot je ta, ki jo je vložilo združenje Adicae, opozarjam, da iz sodne prakse izhaja, da namen Direktive 93/13 ni uskladitev sankcij, ki se uporabijo ob priznanju nedovoljenosti pogoja v okviru navedenih skupinskih tožb. Vendar pa člen 7(1) navedene direktive določa, da države članice zagotovijo, da obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih pogojev v pogodbah, sklenjenih s potrošniki. [24]

51. Sodišče je že večkrat poudarilo, da sistem varstva, določen z Direktivo 93/13, temelji na zamisli, da je neenak položaj med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom mogoče izravnati samo s pozitivnim posredovanjem zunaj kroga pogodbenih strank. [25] Zato je s členom 7(2) Direktive 93/13 pojasnjeno, da zgoraj navedena sredstva vključujejo možnost, da se odobrena združenja potrošnikov obrnejo na pristojna sodišča [ali upravne organe], da bi ugotovila, ali so pogoji, sestavljeni za splošno rabo, nedovoljeni, in po potrebi dosegla njihovo prepoved. [26]

52. Ob tem je treba navesti tudi, da zakonodajalec Unije ni izrecno uredil razmerja med posamičnimi tožbami in skupinskimi tožbami. Vendar je, kot je pravilno trdila Komisija, o naravi in mejah razmerij med tema vrstama tožb mogoče sklepati ne samo iz Direktive 93/13, ampak tudi iz sodne prakse Sodišča.

b) Narava posamičnih tožb in skupinskih opustitvenih tožb ter njihovo razmerje

i) Različna narava posamičnih tožb in skupinskih tožb v Direktivi 93/13

53. Komisija v svojih pisnih stališčih trdi, da se člen 7(1) Direktive 93/13 na splošno nanaša na posamične tožbe, ki jih vložijo potrošniki, oškodovani zaradi nedovoljenih pogojev, saj so te tožbe redno pravno sredstvo za varstvo njihovih interesov, medtem ko skupinske opustitvene tožbe, določene v odstavku 2, pomenijo dopolnilo za zagotovitev te zaščite.

54. S to analizo se strinjam.

55. Dopolnilna narava skupinskih tožb je po mojem mnenju povezana z dejstvom, da gre za splošne tožbe, ki se ne nanašajo na konkreten nadzor, kot se z Direktivo 93/13 zahteva v okviru tožb posamičnega potrošnika, ampak le na abstrakten in splošen nadzor nad nedovoljenostjo pogodbenih pogojev. [27]

23 — Glej sodbo Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, točka 33).

24 — Prav tam (točka 35).

25 — Glej sodbe Océano Grupo Editorial in Salvat Editores (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, točka 27), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, točka 26), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, točka 31) in Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, točka 41).

26 — Glej v tem smislu sodbe Océano Grupo Editorial in Salvat Editores (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, točka 27), Komisija/Italija (C-372/99, EU:C:2002:42, točka 15) in Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, točka 36). Glej tudi uvodno izjavo 23 Direktive 93/13.

27 — Komisija pojasnjuje, da „osebe" iz člena 7(2) Direktive niso potrošniki sami, ampak osebe, odgovorne za njihovo varstvo, kot je na primer „varuh potrošnikov".

56. Iz tega sledi, da je z Direktivo 93/13 državam članicam naloženo, naj v svoj pravni sistem po eni strani uvedejo, primarno, posamične tožbe za uveljavljanje nedovoljenosti pogodbenih pogojev, in po drugi, dopolnilno,[28] skupinske opustitvene tožbe, ki pa ne smejo nadomestiti ali ovirati posamičnih tožb.

ii) Dopolnilno razmerje med posamičnimi tožbami in skupinskimi tožbami v sodni praksi

57. Kar zadeva *posamične tožbe*, iz sodne prakse izhaja, da se vloga, ki je z Direktivo 93/13 dodeljena nacionalnemu sodišču in ki je zagotoviti polni učinek varstva, ki se zahteva z določbami Direktive, „ne omejuje zgolj na možnost izreči se o morebitni nedovoljenosti pogodbene klavzule, ampak vsebuje tudi obveznost po uradni dolžnosti proučiti to vprašanje“.[29] Po mnenju Sodišča ta obveznost posredovanja, tudi po uradni dolžnosti, v okviru posamičnih tožb na splošno pomeni pozitiven ukrep ali ustrezno sredstvo za izravnavo položaja podrejenosti, v katerem je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika.[30] Nasprotno je Sodišče, kar zadeva *skupinske opustitvene tožbe*, razsodilo, da združenja za varstvo potrošnikov v razmerju do prodajalca ali ponudnika niso v takem podrejenem položaju.[31] Natančneje, navedlo je, da za skupinsko opustitveno tožbo, ki jo tako združenje vloži proti prodajalcu ali ponudniku, „ni značilna neenakost, ki obstaja v okviru posamezne tožbe, ki vključuje potrošnika in njegovega poslovnega partnerja“.[32] Ta razlika med posamičnimi tožbami in skupinskimi opustitvenimi tožbami, ki izhaja iz Direktive 93/13 in je priznana s sodno prakso, po mojem mnenju potrjuje dopolnilno naravo drugih glede na prve.

58. Poleg tega je Sodišče navedlo, da „preventivnost in odvračilni namen [skupinskih] opustitvenih tožb, ki jih je treba vložiti, ter njihova samostojnost glede na vse posamezne konkretne spore pomenijo, da je take tožbe mogoče vložiti, tudi če pogoj, katerega prepoved se zahteva, v nekaterih pogodbah ni uporabljen“.[33] Dejansko izvajanje tega cilja po mnenju Sodišča zahteva, da pogoji iz splošnih pogojev potrošniških pogodb, ki so bili v okviru opustitvene tožbe, vložene zoper zadevnega prodajalca ali ponudnika [ali zadevne prodajalce ali ponudnike], kot je ta, na katero se nanaša predložitveno sodišče, razglašeni za nedovoljene, „ne zavezujejo niti potrošnikov, ki so stranke v postopku v zvezi z opustitveno tožbo, niti tistih, ki so s tem prodajalcem ali ponudnikom sklenili pogodbo, za katero veljajo enaki splošni pogoji“.[34] „Uporaba sankcije ničnosti za nepošten pogoj za vse potrošnike, ki so sklenili potrošniško pogodbo, za katero veljajo enaki [splošni pogoji], namreč zagotavlja, da teh potrošnikov navedeni pogoj ne zavezuje, *pri čemer pa niso izključene druge vrste ustreznih in učinkovitih sankcij*, ki jih določa nacionalna zakonodaja“.

59. Iz te sodne prakse torej izhaja, da mora v okviru Direktive 93/13 med skupinsko opustitveno tožbo in konkretnimi pogoji, ki zavezujejo potrošnike, obstajati povezava, ki je ugodna za potrošnike, in ne povezava, ki ovira posamične tožbe ali te tožbe nadomešča s skupinskimi opustitvenimi tožbami.[35]

28 — Po mnenju Komisije je varstvo potrošnikov med področji, „na katerih je dodatno zasebno uveljavljanje pravic iz prava Unije s kolektivnimi pravnimi sredstvi koristno“. Glej Priporočilo Komisije z dne 11. junija 2013 o skupnih načelih za mehanizme kolektivnih opustitvenih in odškodninskih tožb v državah članicah v zvezi s kršitvami pravic iz prava Unije (UL L 201, 26.7.2013, uvodna izjava 7, str. 60). Moj poudarek.

29 — Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, točka 32).

30 — Glej sodbe Océano Grupo Editorial in Salvat Editores (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, točka 27), Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, točka 32) in Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, točka 32).

31 — Glej sodbo Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, točka 49).

32 — Glej sodbo Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, točka 50).

33 — Glej sodbe Komisija/Italija (C-372/99, EU:C:2002:42, točka 15), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, točka 37) in Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, točka 44).

34 — Glej sodbo Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, točka 38).

35 — Glej sodbo Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, točka 40).

2. Presoja zadevne procesne zakonodaje glede na člen 7 Direktive ter načeli enakovrednosti in učinkovitosti

60. Navesti je treba, da se glede na to, kako so oblikovana vprašanja za predhodno odločanje, zdi, da je predložitveno sodišče izhajalo iz načela, da je začasna ustavitev zadevnih posamičnih tožb, ki sta ju vzporedno vložili tožeči stranki, do dokončne odločbe v skupinskem postopku, nujen učinek člena 43 zakona o pravdnem postopku.[36] Vendar iz stališč J. Salésa Sinuésa in španske vlade ter Komisije izhaja, da je ta začasna ustavitev fakultativna, saj je z zadevno določbo španskim sodiščem priznano polje proste presoje za odločitev, ali je taka začasna ustavitev ustrezna ali ne.

61. Poleg tega ugotavljam, da se, kot izhaja iz točk od 30 do 33 teh sklepnih predlogov, v obravnavani zadevi s tem, da nacionalna sodišča različno razlagajo zadevno procesno zakonodajo, še povečuje zapletenost te zakonodaje.

62. V obravnavanem primeru v zvezi z nacionalno zakonodajo, obravnavano v zadevah v glavni stvari, opozarjam, da ni naloga Sodišča, da se izreče o razlagi določb nacionalnega prava, pač pa je to izključno naloga predložitvenega sodišča ali, po potrebi, pristojnih nacionalnih sodišč, ki morajo ugotoviti, ali določbe nacionalne zakonodaje, ki se uporabljajo, izpolnjujejo zahteve prava Unije. Vendar lahko Sodišče, ko odloča o vprašanju za predhodno odločanje, po potrebi poda pojasnila, ki nacionalno sodišče usmerjajo pri njegovi presoji.[37]

63. V tem okviru bom zdaj glede na načeli enakovrednosti in učinkovitosti preučil, ali zadevna nacionalna procesna zakonodaja ovira uresničevanje pravic, podeljenih z Direktivo 93/13.

64. V zvezi s tem opozarjam, da je Sodišče že večkrat razsodilo, da spada vprašanje procesne ureditve, če ta ni usklajena, v interni pravni red držav članic, kot to določa načelo njihove procesne avtonomije. Vendar je Sodišče poudarilo, da je treba s procesnimi pravili v zvezi s pravnimi sredstvi, s katerimi se zagotavlja varstvo pravic, ki za posameznike izhajajo iz prava Unije, izpolniti dva pogoja, in sicer, da ne smejo biti manj ugodna kot tista, ki urejajo podobne notranje položaje, urejene z nacionalnim pravom (načelo enakovrednosti), niti ne smejo v praksi onemogočati ali čezmerno oteževati uveljavljanja pravic, ki jih potrošnikom priznava pravni red Unije (načelo učinkovitosti).[38]

a) Spoštovanje načela enakovrednosti

65. Spoštovanje načela enakovrednosti pomeni, da zadevno nacionalno pravilo velja brez razlikovanja za tožbe, ki temeljijo na kršitvi prava Unije, in tožbe, ki temeljijo na kršitvi nacionalnega prava, če imajo podoben predmet in podlago. Pri presoji, ali je načelo enakovrednosti spoštovano, nacionalno sodišče, ki edino neposredno pozna procesna pravila v zvezi s tožbami na področju nacionalnega prava, nadzoruje, ali so procesna pravila, s katerimi se v nacionalnem pravu zagotavlja varstvo pravic, ki za posameznike izhajajo iz prava Unije, v skladu s tem načelom ter preuči predmet in bistvene elemente domnevno podobnih nacionalnih tožb. Navedeno sodišče mora v zvezi s tem presoditi, ali sta si zadevni tožbi podobni z vidika njunega predmeta, podlage in bistvenih elementov. Pri odločanju, ali je nacionalna procesna določba manj ugodna, mora upoštevati položaj te določbe v celotnem postopku, potek navedenega postopka in posebnosti teh pravil.[39]

36 — Vendar se zdi, da iz predložitvene odločbe izhaja, da to sodišče ni obvezano začasno ustaviti obravnavanih zadev. Glej v zvezi s tem opombo 8 teh sklepnih predlogov.

37 — Glej v tem smislu sodbo Mascolo in drugi (C-22/13, C-61/13, C-63/13 in C-418/13, EU:C:2014:2401, točki 81 in 83).

38 — Glej zlasti sodbe Rewe-Zentralfinanz in Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, točka 5), Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, točka 12) in Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, točke od 44 do 46). Glej tudi sodbe Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, točka 26), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, točka 50) in Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, točka 37).

39 — Glej v tem smislu sodbo Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, točka 90).

66. V obravnavanem primeru morebitna predhodnost v civilnih postopkih ali litispendenca posamičnih in skupinskih sporov izvira iz meril za razlago zadevne zakonodaje, ki med različnimi nacionalnimi sodišči niso poenotena. Vendar po mojem mnenju ne obstaja noben element, na podlagi katerega bi bilo mogoče ugotoviti, da se ta zakonodaja v okviru sporov v zvezi s pravicami, temelječimi na nacionalnem pravu, razlaga različno.

b) Spoštovanje načela učinkovitosti

67. Nasprotno pa lahko z vidika načela učinkovitosti, ki ga bom pojasnil v naslednjih točkah, na podlagi več elementov menim, da je *razlaga* zadevne procesne zakonodaje, ki dopušča predhodnost v civilnih postopkih in s tem začasno ustavitev posamične tožbe do dokončne odločbe, izdane v zvezi s skupinsko tožbo, onemogočila ali čezmerno otežila izvajanje pravic, podeljenih z Direktivo 93/13.

68. Prvič, če se izhaja iz načela, kot izhaja iz točk od 46 do 59 teh sklepnih predlogov, da so z Direktivo 93/13 po eni strani podeljene posamične subjektivne pravice, ki jih mora biti mogoče uveljavljati v okviru posamičnega postopka, in da je po drugi skupinska opustitvena tožba dopolnilna, različna in neodvisna od morebitne posamične tožbe, obvezna ali samodejna začasna ustavitev zadnjenavedene do izdaje dokončne odločbe v skupinskem postopku ne more biti upravičena.

69. Kar zadeva individualno razsežnost pravic potrošnikov, je treba navesti, da zlasti kar zadeva obveznost, da se po uradni dolžnosti preuči morebitna nedovoljenost pogodbenega pogoja, nacionalnemu sodišču na podlagi Direktive 93/13 ni treba izključiti uporabe zadevnega pogoja, če potrošnik po opozorilu navedenega sodišča ne uveljavlja dejstva, da je ta pogoj nedovoljen in neobvezujoč.[40] Sodišče je namreč razsodilo, da če nacionalno sodišče po preučitvi pogodbenega pogoja po uradni dolžnosti tega šteje za nedovoljenega, „ga ne uporabi, razen če potrošnik temu nasprotuje“.[41] Ta individualna razsežnost, v skladu s katero „pravica do učinkovitega pravnega varstva vključuje pravico, da posameznik svojih pravic ne uveljavlja“,[42] se konkretizira v možnosti, ki jo ima potrošnik, da se izrazi, in obveznosti nacionalnega sodišča, „da po potrebi upošteva voljo, ki jo je izrazil potrošnik, kadar ta kljub temu, da ve, da nedovoljen pogoj ni zavezujoč, izrazi nasprotovanje njegovi izključitvi, s čimer poda svobodno in zavestno soglasje k zadevnim pogojem“.[43]

70. Posledično razlaga zadevne zakonodaje, zlasti člena 43 zakona o pravdnem postopku, s katerim je določena obveznost začasne ustavitve posamične tožbe, kadar obstaja vzporeden skupinski postopek,[44] ali je skupinski tožbi podeljena samodejna prednost pred posamičnimi tožbami, ne da bi se lahko potrošnik po eni strani odločil, da ne bo uveljavljal svoje pravice ali da jo bo učinkovito uveljavljal v okviru posamičnega postopka, niti po drugi, da se bo izločil iz skupinske tožbe, ne bi bila v skladu z načelom učinkovitosti.

71. V zvezi s tem, kot je Komisija poudarila v svojih pisnih stališčih, spoštovanje učinkovitosti posamičnih pravic, podeljenih z Direktivo 93/13, pomeni, da bi moral imeti vsak potrošnik možnost, da se izloči iz skupinske tožbe in da vloži posamično tožbo ali da preprosto vztraja v skupinskem postopku in sprejme nezavezujočo naravo spornega pogoja. Drugače povedano, potrošnik „bi moral imeti možnost, da [skupinsko tožbo] zapusti kadar koli pred izrekom dokončne sodbe ali drugačne rešitve zadeve […], ne da bi izgubil možnost, da svoje zahtevke uveljavlja v drugačni obliki, če to ne slabi ustreznosti sodnega varstva“.[45] Ta ugotovitev se nanaša na primer, v katerem potrošnik ni sodeloval v skupinski tožbi.

40 — Sodba Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, točka 33).

41 — Prav tam (točka 35).

42 — Sklepni predlogi generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, točka 53).

43 — Sodba Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, točka 35).

44 — Nasprotno navajam, da morajo nacionalna sodišča ohraniti možnost začasne ustavitve določenega posamičnega postopka iz drugih legitimnih razlogov, kadar začasna ustavitev pomeni ustrezno in sorazmerno sredstvo za zagotovitev učinkovitega izvajanja sodne oblasti.

45 — Priporočilo Komisije z dne 11. junija 2013, str. 64, točka 22.

72. Drugič, če se prizna, kot izhaja iz točke 55 teh sklepnih predlogov, da je namen abstraktnega in splošnega nadzora nad nedovoljenostjo pogodbenega pogoja v okviru skupinske opustitvene tožbe drugačen od namena posamičnih tožb, to je konkreten nadzor nad pogojem glede na posebne okoliščine, je torej treba tudi priznati, da so lahko odločbe, izdane v okviru skupinskih in posamičnih tožb različne, vendar so redko protislovne.[46] Tako odločba, izdana v okviru skupinskega postopka, ne bi smela neposredno vplivati na potrošnika, ki se odloči, da bo ukrepal posamično, čeprav jo bo sodišče, ki bo odločalo o posamični tožbi, seveda upoštevalo.[47]

73. Tretjič in zadnjič, možnost potrošnika, da intervenira v skupinski tožbi, se ne sme enačiti z vložitvijo posamične tožbe. Najprej, kot izhaja iz predložitvene odločbe, posamična udeležba v postopku za varstvo skupinskih interesov, začetem na podlagi člena 11(4) zakona o pravdnem postopku, naj bi zadevnega potrošnika obvezovala, da pride pred sodišče, ki odloča o tej zadevi, in se odpove sodišču, pod katerega pristojnost spada, to je gospodarskemu sodišču v kraju njegovega prebivališča. Dalje, rok dveh mesecev od objave v medijih, določen v členu 15(1) in (3) zakona o pravdnem postopku, lahko pomeni nekatere praktične težave za intervencijo oškodovanih potrošnikov v skupinski tožbi.[48] Nazadnje, potrošnik je omejen s tem, kako se je združenje za varstvo potrošnikov lotilo zadeve, saj ne more spremeniti predmeta ali uveljavljati drugih zahtevkov, ali z zamudo, ki tako kot v tej zadevi pomeni oviro za njegovo varstvo kot potrošnika.

74. Zato glede na vse zgornje preudarke menim, da je treba glede na načelo učinkovitosti člen 7 Direktive 93/13 razlagati tako, da ne nasprotuje nacionalni procesni zakonodaji, kot je ta v zadevi v glavni stvari, ki zaradi predhodnosti v civilnih postopkih omogoča začasno ustavitev posamične tožbe, vložene vzporedno s skupinsko opustitveno tožbo, do izdaje dokončne odločbe, s katero je končan skupinski postopek, če ta začasna ustavitev po eni strani ni niti obvezna niti samodejna in če se zadevni potrošnik po drugi lahko izloči iz skupinske tožbe.

V – **Predlog** Glede na vse zgornje preudarke Sodišču predlagam, naj Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (gospodarsko sodišče št. 9 v Barceloni), odgovori: Glede na načelo učinkovitosti je treba člen 7 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah razlagati tako, da ne nasprotuje nacionalni procesni zakonodaji, kot je ta v zadevi v glavni stvari, ki zaradi predhodnosti v civilnih postopkih omogoča začasno ustavitev posamične tožbe, vložene vzporedno s skupinsko opustitveno tožbo, do izdaje dokončne odločbe, s katero je končan skupinski postopek, če:

— ta ustavitev ni niti obvezna niti samodejna in

— se lahko zadevni potrošnik izloči iz skupinske tožbe.

46 — Na primer, pogodbeni pogoj morda abstraktno ne bo nedovoljen, ampak bo nedovoljen samo v nekaterih okoliščinah; ali pa je lahko potencialno nedovoljen, vendar je bil v konkretnem primeru predmet posamičnega dogovora in posledično zavezuje potrošnika.

47 — Navajam, da to razlago uporabljajo nekatera nacionalna sodišča, ki zavračajo odobritev začasne ustavitve, pri čemer se med drugim opirajo na dejstvo, da razlika v naravi med posamično tožbo (konkreten nadzor) in skupinsko tožbo (abstrakten in splošen nadzor) ovira razširitev učinkov druge na prvo. Glej zlasti sodbe Audiencia Provincial de Granada z dne 23. maja 2014 (št. 128/2014), Audiencia Provincial de Oviedo z dne 17. decembra 2014 (št. 308/2014) in z dne 20. maja 2015 (št. 141/2015) ter Audiencia Provincial de Gerona z dne 3. decembra 2014 (št. 332/2014).

48 — V zvezi s tem glej točko 41 teh sklepnih predlogov.